MALTA

QORTI CIVILI
PRIM' AWLA
(GURISDIZZJONI KOSTITUZZJONALI)

ONOR. IMHALLEF
GIANNINO CARUANA DEMAJO

Seduta tat-30 ta' Novembru, 2010

Rikors Numru. 27/2009

Joseph Brincat, Carmel magħruf bħala Alfred Camilleri, Carmel Farrugia, Emanuel Martin u Joseph Spiteri

Versus

***Policy Manager* tal-*Malta Shipyards* fi ħdan il-Ministeru għall-Infrastruttura, Trasport u Komunikazzjoni, Tabib Ewlieni tal-Gvern (Direttur Ġenerali – Regolazzjoni dwar is-Saħħa Pubblika); Kap eżekuttiv tal-Awtorità dwar is-Saħħa u s-Sigurtà fuq il-Post tax-Xogħol, ilkoll fil-kwalità rappreżentativa tagħhom; u l-Avukat Ġenerali**

1. F’din il-kawża l-atturi qegħdin jitolbu rimedju għax igħidu illi nkisru l-jeddijiet fondamentali tagħhom imħarsa taħt l-artt. 33 u 36 tal-Kostituzzjoni ta’ Malta [“il-Kostituzzjoni”] u l-artt. 2, 3 u 8 tal-Konvenzjoni Ewropea

għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fondamentali [“il-Konvenzjoni”].

2. L-atturi fissru illi huma kienu lkoll impjegati mal-*Malta Drydocks Corporation* sakemm din ġiet ristrutturata fl-2003, u wħud minnhom baqgħu impjegati wkoll wara li ġiet ristrutturata. Bejn l-1968 u l-2003 il-Gvern ta’ Malta dejjem kellu direzzjoni u kontroll tal-attivitajiet kollha tal-*Malta Drydocks Corporation*, u, wara l-2003 sallum, il-Gvern kellu u għandu d-direzzjoni u kontroll tal-istess korporazzjoni kif ristrutturata bħala kumpanija privata.

3. Ta’ spiss u regolarment matul l-impjieg tagħhom l-atturi kienu jiġu esposti għall*asbestos* fid-diversi forom tiegħu, u minħabba f’hekk għandhom l-*asbestos* fis-sistema respiratorju tagħhom. Ilu magħruf għal għexieren ta’ snin illi l-espożizzjoni għall-*asbestos* mingħajr protezzjoni xierqa hi ta’ ħsara għas-saħħa tal-bniedem u twassal għal mard serju u tista’ twassal ukoll għall-mewt. L-atturi, iżda, ma kinux mgħarrfa, la mill-awtoritajiet tas-saħħa, la mill-Ministeru li kellu t-tmexxija tat-tarznari u lanqas mid-Dipartiment tal-Impjiegi u r-Relazzjonijiet Industrijali dwar il-ħsara li jista’ jagħmel l-*asbestos*, u lanqas ma ngħataw miżuri xierqa ta’ protezzjoni. Kien biss meta bdew jisimgħu bil-mard u l-imwiet ta’ wħud mill-kollegi tagħhom, minħabba fl-*asbestos*, li l-atturi saru jafu b’din il-ħsara.

4. L-espożizzjoni għall-*asbestos* laqtet ħażin il-kwalità ta’ ħajja tal-atturi u tal-qraba tagħhom għax ħarġuhom sintomi, mard u kumplikazzjonijiet mediċi minħabba f’hekk. Meta saru jafu bil-mewt ta’ wħud mill-kollegi tagħhom l-atturi u l-qraba tagħhom bdew jibżgħu li huma wkoll jistgħu jimirdu u jmutu. Il-qraba tal-atturi wkoll kienu ġew esposti għall-*asbestos* kemm mill-persuna tal-atturi stess u kif ukoll minn ħwejjeġ bħal *boiler suits* li kienu jintużaw fuq il-post tax-xogħol u jittieħdu d-dar.

5. Għal dawn ir-raġunijiet l-atturi qegħdin jitolbu illi din il-qorti:

a. tgħid illi, dwar kull wieħed mill-atturi, inkiser:

i. il-jedd għall-ħarsien tal-ħajja, u li l-ħajja tagħhom ma titqigħedx f’perikolu bla bżonn, taħt l-art 33 tal-Kostituzzjoni u l-art. 2 tal-Konvenzjoni;

ii. il-jedd li ma jingħatawx trattament inuman u degradanti, taħt l-art 36 tal-Kostituzzjoni u l-art. 3 tal-Konvenzjoni;

iii. il-jedd għar-rispett tal-ħajja privata u tal-familja, taħt l-art. 8 tal-Konvenzjoni, f'dak l-għandu x'jaqsam mal-kwalità tal-ħajja tagħhom; u

iv. l-istess jedd għar-rispett tal-ħajja privata u tal-familja, taħt l-art. 8 tal-Konvenzjoni, f'dak l-għandu x'jaqsam mal-jedd li jkunu mgħarrfa dwar perikoli marbuta mal-*asbestos*; u

b. tillikwida kumpens xieraq bħala rimedju għall-ksur ta' dawn il-jeddijiet u tordna illi dan ir-"rimedju pekunjarju" jitħallas lil kull wieħed mill-atturi.

6. Il-konvenuti ressqu l-eċċezzjoni, fost oħrajn, illi l-qorti għandha tagħżel li ma tinqediex bis-setgħa tagħha taħt il-Kostituzzjoni u taħt l-Att dwar il-Konvenzjoni Ewropea [Kap. 319] għax l-atturi ma nqdewx bir-rimedji li għandhom taħt il-liġi ordinarja.

7. Din is-sentenza tallum hija dwar din l-eċċezzjoni preliminari.

8. Effettivament, l-atturi qegħdin igħidu illi ma ngħatawx ambjent tax-xogħol fejn jaħdmu ħieles minn perikoli, kif huwa l-jedd ta' kull impjegat u l-obbligu ta' kull min iħaddem. Meta min iħaddem jonqos milli jwettaq dan l-obbligu u l-impjegat minħabba f'hekk iġarrab danni, dan tal-aħħar ikollu jedd ifittex għad-danni taħt il-liġi ċivili dwar delitti u kważi-delitti.

9. Il-fatt illi n-nuqqas iġib miegħu ukoll ksur ta' jedd fondamentali ma jfissirx illi r-rimedju għandu jingħata bilfors taħt il-Kostituzzjoni jew taħt il-Konvenzjoni. Ukoll min ikorri f'inċident tat-triq jinkisirlu l-jedd għall-ħarsien tal-inkolumità u l-integrità psiko-fiżika tiegħu; ma jfissirx b'hekk illi kull inċident tat-triq li fih ikorri xi ħadd għandu jwassal għal kawża kostituzzjonali. Kif qalet il-Qorti tal-Appell f'sentenza mogħtija fit-23 ta' Settembru 2009 *in re* <u>Alfred Baldacchino *versus* Kummissarju tal-Artijiet *et*</u>, kawża dwar danni ċivili, «li l-aġir u l-operat tal-konvenuti seta' lleda d-drittijiet fundamentali tal-attur u bħala tali seta' jservi bhala raġuni addizzjonali tal-kwalifika "ta' aġir illegali u abużiv" da parti tal-konvenuti, dan ir-raġonament

għandu fondament»[1]: fi kliem ieħor, il-fatt li għemil tal-konvenuti jikser jedd fondamentali ikompli jikkwalifika dak l-għemil bħala wieħed bi ksur tal-liġi, u għalhekk il-ħsara li minħabba f’dak l-għemil iġarrab l-attur tkun *damnum iniuria datum* li minnu jitnissel jedd għal kumpens fi proċeduri ċivili.

10. Dan kollu jfisser illi, għall-ilmenti tagħhom, l-atturi kellhom mezz xieraq ta’ rimedju taħt il-liġi ordinarja.

11. Fin-nota ta’ osservazzjonijiet tagħhom l-atturi jistrieħu fuq sentenza mogħtija mill-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem fit-28 ta’ April 2004 *in re* Azinas *v.* Ċipru[2]. Dik is-sentenza, iżda, tgħid illi, qabel ma jirrikorri quddiem il-Qorti Ewropea, ir-rikorrent għandu jinqeda bir-rimedji domestiċi u, fejn il-liġi domestika tagħti wkoll rimedju taħt il-Konvenzjoni, għandu jinqeda wkoll b’dak ir-rimedju. Ma tgħidx, kif jippretendu li tgħid l-atturi, illi, quddiem il-*forum* domestiku, ir-rimedju irid ikun wieħed bilfors taħt il-Konvenzjoni jekk, taħt il-liġi ordinarja, jista’ jingħata rimedju tajjeb u biżżejjed għall-istess ilment. Fi kliem ieħor, qabel ma tirrikorri quddiem il-*forum* internazzjonali, trid tkun fittixt li tinqeda bir-rimedji kollha: kemm dawk taħt il-liġi oridnarja u kemm dawk taħt il-Konvenzjoni jekk din tkun inkorporata fil-liġi domestika. Fil-*forum* domestiku, imbagħad, ma għandekx tfittex li tinqeda bir-rimedju taħt il-Konvenzjoni – rimedju straordinarju – qabel ma tkun fittixt li tinqeda bir-rimedju taħt il-liġi ordinarja.

12. Ir-rikorrenti jkomplu jgħidu illi r-rimedju ordinarju ma huwiex biżżejjed għax taħt il-liġi ċivili ma jingħatawx danni morali. Bla ma tidħol fil-kwistjoni jekk dan huwiex neċċessarjament il-każ jew le, il-qorti tosserva illi l-Konvenzjoni ma tagħtix jedd għal danni morali. Dan qalitu l-Qorti Ewropea f’sentenza mogħtija fis-7 ta’ Lulju 2009 *in re* Zavoloka *v.* Estonja[3] meta qalet hekk:

40. Reste toutefois la question de la réparation du dommage moral réclamé par la requérante. A cet égard, vu la grande diversité régnant dans les ordres juridiques des différents États contractants en matière de dédommagement en cas de décès, la Cour ne saurait

---

[1] Para. 22.

[2] Rikors numru 56679/00.

[3] Rikors numru 58447/00.

déduire une obligation absolue et générale d'accorder une réparation pécuniaire du préjudice moral dans des situations similaires à la présente.

13. Issir ukoll referenza għas-sentenza mogħtija minn din il-qorti fit-30 ta' Settembru 2010 *in re* Maria Attard *versus Policy Manager* tal-*Malta Shipyards et*[4]

14. Għal dawn ir-raġunijiet, billi hija tal-fehma illi l-atturi għandhom jew kellhom mezz xieraq ta' rimedju taħt il-liġi ordinarja, il-qorti, wara li tilqa' l-eċċezzjoni relativa tal-konvenuti, tagħżel illi ma tinqediex bis-setgħat tagħha taħt il-Kostituzzjoni u taħt l-Att dwar il-Konvenzjoni Ewropea, u għalehkk teħles lill-konvenuti mill-ħarsien tal-ġudizzju, bl-ispejjeż kontra l-atturi.

< Sentenza Finali >

--------------------------------TMIEM--------------------------------

4 Rikors Kostituzzjonali numru 31/2010.